

Troballa de les restes d'humà modern més antic de Catalunya

Dossier de premsa

El crani trobat a les Coves de Serinyà és la resta d'humà modern més antiga de Catalunya

- **El fòssil pertany a un individu adult i possiblement del sexe femení, i es converteix en el primer representant de la nostra espècie a Catalunya i en un dels més antics de la Península Ibèrica**
- **Aquestes són les conclusions de l'estudi d'un grup d'arqueòlegs i prehistoriadors de la Universitat de Girona**

El crani trobat l'any 1972 al Parc de les Coves Prehistòriques de Serinyà és la resta d'humà modern (*Homo sapiens*) més antiga de Catalunya. El fòssil és una volta cranial pertanyent a un individu adult i possiblement del sexe femení, i es converteix en el primer representant de la nostra espècie a Catalunya i en un dels més antics de la Península Ibèrica, amb una antiguitat d'uns 22.000 anys.

Aquestes són algunes de les conclusions d'un estudi publicat per un equip d'arqueòlegs i prehistoriadors de la Universitat de Girona, que avui s'han presentat al Museu d'Arqueologia de Banyoles. Han participat en l'acte el conseller de Cultura, Ferran Mascarell; l'alcalde de Banyoles, Miquel Noguer; el president del Consell Comarcal del Pla de l'Estany, Jordi Xargay; i els dos dels investigadors redactors de l'estudi, Joaquim Soler i Bibiana Agustí. Les conclusions de l'estudi s'han publicat a la prestigiosa revista científica internacional *Journal of Human Evolution*.

Característiques del crani

La troballa de Mollet III és una volta cranial (calota) amb una antiguitat d'uns 22.000 anys, per la qual cosa és el representant d'humà modern més antic trobat a Catalunya i un dels més as de tota la península Ibèrica. En aquest sentit cal relacionar-la amb l'occipital d'un infant del jaciment de Mallaetes (Barx, La Safor, País Valencià), amb una antiguitat d'uns 25.000 anys; i amb l'enterrament del nen de Lagar Velho (Lapedo, Portugal), d'uns 24.000 anys, tots ells d'època també gravetiana.

Vista frontal del crani de Mollet III. Fotografia Joaquim Soler

Segons les investigacions, la dona de Mollet III va viure al final del període gravetià, que és el segon dels quatre períodes culturals que es distingeixen dins del paleolític superior, durant l'última glaciació. Durant el gravetià, que es va desenvolupar a Europa fa aproximadament entre 28.000 i 21.000 anys, des de l'Atlàntic fins a Sibèria, es poden identificar un seguit de trets culturals que, tot i no ser exclusius d'aquest moment, fins ara no s'havien pogut detectar amb tanta claredat i de manera tan recurrent. Aquests trets donen a entendre una gran unitat de civilització en una extensió geogràfica molt gran. Concretament certifiquen l'existència d'un sistema ideològic i iconogràfic compartit a llarga distància (indicat per l'art rupestre i el moble, especialment per les figuretes femenines o Venus gravetianes, així com també els ornaments personals); l'existència de jerarquies socials hereditàries; l'aparició d'assentaments permanents en un món fins aleshores exclusivament nòmada, i sistemes d'armament específicament dissenyats per projectar atzagaies (llances curtes) amb puntes lítiques, característiques d'aquest moment.

Els indicis que s'han recollit a les antigues excavacions de Mollet III fins ara, com per exemple el gran nombre d'objectes d'ornamentació, alguns dels quals es veuen tenyits de vermell, fan pensar que es tractaria d'una sepultura, que seria la més antiga de Catalunya i d'Espanya, en la qual la persona inhumada aniria acompanyada dels seus objectes d'ornament. Les sepultures paleolítiques, i precisament d'època gravetiana, són relativament conegudes a Itàlia, però al

nostre país aquesta troballa és una de les primeres evidències, potser la primera, de religió paleolítica.

A Catalunya el període gravetià està ben representat sobretot a jaciments del Parc de les coves prehistòriques de Serinyà com la cova de l'Arbreda, la cova d'en Pau i especialment la cova del Reclau Viver. Fins ara a Mollet III es disposava d'indicis clars però escassos que ja permetien assenyalar que hi havia hagut alguna activitat en aquesta època.

Importància de la troballa

Fins a l'actualitat el registre d'humans fòssils de Catalunya era relativament ben conegut pel que fa a les espècies humanes arcaïques, especialment pels *Homo heidelbergensis* de la Cauna de l'Aragó (Taltaüll, Rosselló) i els *Homo neanderthalensis* representats per les mandíbules de Banyoles i de la Cova del Gegant de Sitges. La cova de Mollet (adjacent al jaciment de Mollet III) també va proporcionar una molar d'*Homo heidelbergensis*.

No obstant, fins aquest moment no s'havia pogut identificar cap dels individus més antics de la nostra pròpia espècie (*Homo sapiens*), els nostres avantpassats que van substituir ara fa 40.000 anys els homes de Neandertal i que van protagonitzar les civilitzacions del paleolític superior. Malgrat que als jaciments de Serinyà aquest llarg període està molt ben representat en nombrosos jaciments, només la cova del Reclau Viver havia lliurat alguns ossos humans, d'edat paleolítica però de data incerta. Des de la troballa d'aquestes restes del Reclau Viver fins ara, l'humà anatòmicament modern més antic de Catalunya era la dona de la Balma Guilanyà (Navés, la Noguera), que fou enterrada durant el període azilià, tot just després d'acabar el paleolític superior, ara fa uns 11.000 anys (segons cronologia radiocarbònica no calibrada).

L'estudi del crani

El crani, provinent de la cova Mollet III, ha estat datat per radiocarboni amb el mètode AMS al laboratori de Gröningen (Holanda). La troballa no és el resultat d'una descoberta en una excavació actual, sinó que va ser localitzada l'any 1972 pel doctor Josep Maria Corominas, membre fundador del Centre d'Estudis Comarcal de Banyoles i descobridor de la majoria de jaciments prehistòrics d'aquesta zona. Ja aleshores es va intuir la seva importància i antiguitat, però el fet de ser localitzat al costat d'un potent estrat de l'Edat de Bronze ric en restes humanes, va provocar que no fos reconegut com a paleolític i que fos atribuït a l'edat dels metalls.

Vista lateral del crani de Mollet III Fotografia Joaquim Soler

El fet que Corominas descobrís el crani acompanyat de peces lítiques, significatives del període gravetià i, sobretot, d'un cert nombre de dents de cérvol i de gasteròpodes perforats i usats com a ornaments personals, va fer pensar els investigadors que el crani podia ésser d'època paleolítica. En el transcurs d'un estudi dels materials de les antigues excavacions de Josep Maria Corominas, dipositats al Museu Arqueològic Comarcal de Banyoles, un equip de l'Institut de Recerca Històrica – Secció d'Arqueologia i Prehistòria de la Universitat de Girona va decidir realitzar un estudi sobre l'edat d'aquest fòssil amb una datació radiocarbònica directa. L'estudi va ser possible gràcies a la col·laboració del mateix museu i del Museu d'Arqueologia de Catalunya, que va autoritzar restaurar la peça.

La identificació d'aquest fòssil ha motivat l'equip d'investigadors a reprendre i completar les excavacions a Mollet III a la recerca de les restes òssies que possiblement acompanyaven aquest crani.

La recerca s'emmarca dins dels projectes HUM2007-63435 *El noreste peninsular desde el primer Auriñaciense hasta el fin del Solutrense (2007-2010)* i HAR2010-19120 *El Paleolítico Medio en la Cueva de la Arvreda (2011-2013)* del Ministeri de Ciència i Innovació, i del projecte a llarg termini de recerca i excavació de la cova de l'Arbreda, que porta a terme aquest equip amb el suport del Departament de Cultura i del Consell Comarcal del Pla de l'Estany. Tots aquests projectes es coordinen des de l'Institut de Recerca Històrica de la Universitat de Girona.

Les Coves de Serinyà

El Parc de les Coves de Serinyà és un dels millors jaciments de l'Europa occidental per conèixer el pas de l'home de Neandertal a l'home modern. El seu interès ja va ser avalat per les primeres excavacions arqueològiques, iniciades l'any 1943 per Josep Maria Corominas. En l'actualitat la Universitat de Girona i el Museu d'Arqueologia de Catalunya-Girona porten a terme les investigacions. L'any 1996 el Consell Comarcal del Pla de l'Estany, que en va assumir la gestió, va iniciar les obres de l'actual complex.

El Museu Arqueològic de Banyoles

El Museu Arqueològic de Banyoles va ser creat l'any 1933 per l'Ajuntament de Banyoles, tot i que no va ser inaugurat oficialment fins a l'any 1943 de la mà del Centre d'Estudis Comarcals, amb qui l'ajuntament comparteix la titularitat. El museu compta amb el suport del Departament de Cultura.

Les col·leccions són essencialment d'arqueologia, encara que hi ha també una secció important de paleontologia de finals del Terciari i del Quaternari inicial (5-1 milió d'anys abans de Crist) i també alguns elements d'art, numismàtica i etnologia local.

Pel que fa als materials arqueològics, destaquen els d'època paleolítica (200.000-8.000 aC) propis dels homes de neandertal i sapiens, procedents la majoria de les coves de Serinyà; els del poblat del neolític antic de la Draga (Banyoles) del 5.300 aC, amb les úniques eines de fusta neolítiques de la Península Ibèrica; els ibèrics del Mas Castell de Porqueres; i els romans de la vil·la de Vilauba (Camós) i dels forns d'Ermedàs (Cornellà del Terri). D'època medieval i moderna (s.VII-XIX) es conserven diversos objectes procedents de la mateixa vila de Banyoles i del Pla de l'Estany.